

LAW SCIENCES

ADMINISTRATIVE LIABILITY FOR DOMESTIC VIOLENCE

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

Anastasia Zabarata¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-568-6-26>

На сучасному етапі особливо важливо здійснювати правовий аналіз питань безпеки в державі, суспільстві та сім'ї. Щорічно органи Національної поліції фіксують значну кількість заяв щодо фактів домашнього насильства. На жаль, цей вид правопорушення залишається актуальним навіть у період воєнного стану. Соціальні потрясіння, втрата близьких або матеріального доходу, вимушене переміщення, а також підвищена психологічна напруга є чинниками, що можуть сприяти зростанню кількості випадків домашнього насильства.

У широкому розумінні вчені зосереджують увагу на протиправному впливі на жертву насильства, визначаючи його як дії, що здійснюються однією або кількома особами і мають такі характеристики: 1) відбуваються навмисно та спрямовані на досягнення певної мети; 2) завдають іншій особі шкоди (фізичної, моральної, матеріальної тощо); 3) порушують права та свободи людини; 4) вчиняються особою, яка має значні переваги (фізичні, психологічні, адміністративні тощо), що робить ефективний самозахист жертви практично неможливим.

Згідно з Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» законодавець виділяє чотири форми домашнього насилля: фізичне, сексуальне, психологічне та економічне [1]. За вчинення будь-якої з перелічених форм домашнього насилля особу можна притягнути до юридичної відповідальності. Отже, за кожну з цих форм домашнього насильства передбачена відповідальність, зокрема в межах адміністративного законодавства.

Відповідно до статті 173-2 КУпАП, за домашнє насильство передбачені штраф, громадські роботи або адміністративний арешт. При повторенні – більш суворі санкції [2]. Пундор Ю. А. зазначає що на практиці штрафи часто сплачують постраждалі особи, що є проблемою

¹ Vasyli' Stus Donetsk National University, Ukraine

[3, с. 118]. Виникає питання, які конкретні докази вчинення правопорушення можуть бути підставою для застосування адміністративних стягнень у формі громадських робіт або адміністративного арешту. Статтею 33 КУпАП встановлено, що при накладенні стягнення за адміністративне правопорушення враховується характер вчиненого, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність [2]. Стаття 34 КУпАП визначає умови, за які відповідальність за адміністративне правопорушення може бути пом'якшена: 1) щире розкаяння винного; 2) відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди; 3) вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин; 4) вчинення правопорушення неповнолітнім; 5) вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року [2]. Також, статтею 35 КУпАП передбачено обтяжуючі обставини: 1) продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених на те осіб припинити її; 2) повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню; вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення; 3) втягнення неповнолітнього в правопорушення; 4) вчинення правопорушення групою осіб; 5) вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин; 6) вчинення правопорушення в стані сп'яніння. Орган (посадова особа), який накладає адміністративне стягнення, залежно від характеру адміністративного правопорушення може не визнати дану обставину обтяжуючою [2].

Згідно з статтею 251 КУпАП, щоб притягнути особу до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства і застосувати стягнення за адміністративне правопорушення у вигляді громадських робіт або адміністративного арешту потрібні переконливі докази, що підтверджують факт вчинення правопорушення: письмові або усні свідчення потерпілої сторони (заяви потерпілої), свідчення свідків, висновки експерта, який може зафіксувати тілесні ушкодження, медичні довідки або акти огляду речові докази, показання технічних приладів та технічних засобів [4]. Однак при накладенні стягнення також враховуються інші важливі обставини. Зокрема, відповідно до статті 33 КУпАП, при визначенні міри відповідальності повинні бути враховані характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, а також обставини, що можуть пом'якшувати чи обтяжувати відповідальність. Щоб запобігти подальшим проявам

насильства та захистити потерпілих, важливо не тільки збирати докази, але і застосовувати превентивні заходи.

Одним із дієвих засобів протидії домашньому насильству є терміновий заборонний припис, який передбачений статтею 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що виноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення [1]. На практиці патруль, який реагує на випадок домашнього насильства, проводить оцінку ризиків, визначаючи рівень загрози як високий, середній або низький. Відповідно до цього поліцейські проводять профілактичну бесіду з кривдником, попереджаючи про неприпустимість насильства, та видають терміновий заборонний припис строком до 10 діб. Протягом цього періоду кривдник не має права наближатися до місця проживання постраждалої особи (навіть якщо він є власником цього майна), телефонувати, спілкуватися або іншим чином контактувати з нею. Після розгляду матеріалів співробітник уповноваженого підрозділу поліції приймає рішення про взяття кривдника на профілактичний облік [3, с. 118].

Терміновий заборонний припис, по своїй правовій суті, – це адміністративний акт, що характеризується рядом особливостей. Він є рішенням адміністративного органу, який має повноваження в межах своєї компетенції. Цей акт ухвалюється в односторонньому порядку, без участі особи, на яку він зобов'язується, або забороняється. В заборонному приписі міститься вказівка щодо обов'язку або заборони, що повинна бути виконана особою. Цей акт може бути прийнятий стосовно особи, яка не є частиною організаційної структури адміністративного органу [5 с. 397]. Враховуючи наслідки, які можуть спричинити акти насильства, важливо забезпечити не лише виконання адміністративних рішень, а реалізовувати заходи, які спрямовані на захист постраждалих.

Ситуація з домашнім насильством в Україні залишається гострою, вимагаючи комплексного правового аналізу та активних дій з боку держави, правоохоронних органів і суспільства. Адміністративна відповідальність за вчинення домашнього насильства є механізмом, який спрямований на реагування на таке правопорушення та запобігання. За допомогою штрафів, громадських робіт, термінових заборонних приписів та адміністративних арештів, можна ефективно припиняти насильство на ранніх стадіях та мінімізувати наслідки для постраждалих осіб. Щоб зробити боротьбу з домашнім насильством більш ефективною, необхідно внести певні зміни та доповнення до КУпАП. Хоча цей кодекс

уже містить певні положення, які стосуються відповідальності за домашнє насильство (стаття 173-2), але для забезпечення більшої ефективності боротьби з цією проблемою можна впровадити або посилити ряд положень. Наприклад, збільшити штрафи для осіб, що порушують судові обмеження (наприклад, заборону наблизитися до потерпілого). Також варто, узгодити низку зобов'язань за міжнародними угодами, в Україні вже є зобов'язання за міжнародними угодами, зокрема за Стамбульською конвенцією, проте КУпАП досі не повною мірою відповідає вимогам міжнародного права, особливо в частині захисту постраждалих від насильства. Для кращої імплементації міжнародних стандартів необхідно внести зміни до КУпАП, що передбачають обов'язкову участь соціальних служб у розслідуванні випадків домашнього насильства, надання безкоштовної правової допомоги потерпілим, а також створення механізмів для забезпечення анонімності жертв насильства. Це дозволить посилити захист постраждалих та сприятиме більш ефективному реагуванню на випадки домашнього насильства.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 19 грудня 2024 р. № 2229-VIII/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 – 212-24) : Кодекс України від 07 грудня 1984 р. № 8073-X/Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 29.04.2025).
3. Пундор Ю. О. Про необхідність запобігання та протидії домашньому насильству в умовах воєнного стану. *Часопис Київського університету права*. 2023. С. 117–120.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 213-330) : Кодекс України від 07 грудня 1984 р. № 8073-X/Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення: 29.04.2025).
5. Стукаленко В. А. Окремі питання трансформації механізмів протидії насильству в контексті Закону України «Про адміністративну процедуру». *Інноваційний розвиток науки, техніки і освіти*. 2024. С. 393–398.